

מצוות צריכות כוונה

שלחן ערוך אורח חיים סימן תע"ה סעיף ד

אכל מצה בלא כוונה, כגון שאִנְסוּהוּ עכו"ם או לְסַטִּים לְאָכֵל, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ כִּיּוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֲלִילָה פֶּסַח וְשֶׁהוּא חַיֵּב בְּאֲכִילַת מִצֵּה; אֲבָל אִם הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא חַל, או שֶׁאֵין זֶה מִצֵּה, לֹא יֵצֵא.

1 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כח עמוד א

שלחו ליה לאבוה דשמואל: כפאו ואכל מצה - יצא. כפאו מאן? אילימא כפאו שד - והתניא: ..... - אמר רב אשי: שכפאוהו פרסיים. אמר רבא, זאת אומרת: התוקע לשיר - יצא. פשיטא, היינו הך? - מהו דתימא: התם "אכול מצה" אמר רחמנא והא אכל, אבל הכא - (ויקרא כג) "זכרון תרועה" כתיב, והאי מתעסק בעלמא הוא, קא משמע לן. אלמא קסבר רבא: מצות אין צריכות כוונה.

2 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד א

אמר ליה רבי זירא לשמעיה: איכוון ותקע לי. אלמא קסבר: משמיע בעי כוונה.

3 תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

גמרא. אמר ריש לקיש: זאת אומרת מצות צריכות כוונה. כיון דלא בעידן חיובא דמרור הוא דאכיל ליה - בבורא פרי האדמה הוא דאכיל ליה, ודילמא לא איכוון למרור - הלכך בעי למהדר לאטבולי לשם מרור. דאי סלקא דעתך מצוה לא בעיא כוונה - למה לך תרי טיבולי? והא טביל ליה חדא זימנא! ממאי? דילמא לעולם מצות אין צריכות כוונה, ודקאמרת תרי טיבולי למה לי - כי היכי דליהוי היכירא לתינוקות. וכי תימא: אם כן לישמעין שאר ירקות - אי אשמעינן שאר ירקות הוה אמינא: היכא דאיכא שאר ירקות הוא דבעינן תרי טיבולי, אבל חזרת לחודא - לא בעי תרי טיבולי, קמשמע לן: דאפילו חזרת בעינן תרי טיבולי כי היכי דליהוי ביה היכירא לתינוקות. ועוד תניא: אכלן דמאי - יצא, אכלן בלא מתכוין - יצא, אכלן לחצאין - יצא, ובלבד שלא ישהא בין אכילה לחבירתה יותר מכדי אכילת פרס. **תנאי היא, דתניא, רבי יוסי אומר: אף על פי שטיבל בחזרת - מצוה להביא לפניו חזרת וחרוסת ושני תבשילין**

4 תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד א

והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה..... ולית הלכתא כוותיה דאבוה דשמואל דאית ליה בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה דף כח.) אין צריכות כוונה דקאמר בכפאו ואכל מצה יצא ומוקי לה בכפאוהו פרסיים

5 בעל המאור מסכת ראש השנה פרק ג - ראוהו בית דין [דף ו עמוד ב בדפי הרי"ף]

לפום סוגיא דשמעתא מתחורא כרבא דאמר לצאת לא בעי כוונה..... ובפרק ערבי פסחים ברירנא דר' יוסי סבירא ליה מצות צריכות כוונה ופליגי רבנן עליה הלכך ליתא לא לדר' יוסי ולא לר' זירא דקאי כוותיה....

6 רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ב הלכה ד

המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא, נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציאו או שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו, עד שיתכוין שומע ומשמיע

7 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ג

אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו גוים או לסטים לאכול, יצא ידי חובתו

8 מגיד משנה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ב הלכה ד

ואני תמה בדברי רבינו שהוא פוסק פרק ששי מהלכות חמץ ומצה שאם אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם שיצא ידי חובתו וזה נראה בגמ' שהוא כדעת מי שאומר מצות אין צריכות כונה..... אם כן היאך פסק כאן רבינו שמצות צריכות כונה והצריך כאן כוונת שומע לצאת וכוונת משמיע להוציא? **שרבינו סובר דהא דכפאוהו ואכל מצה אינה תלויה בדין השופר. ואולי שהוא סובר שכיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעת שופר אלא השמיעה ואפילו התוקע עיקרו השמיעה, לפיכך צריך כונה מה שאין כן באכילת מצה**

9 כסף משנה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ב הלכה ד

והר"ן ז"ל כתב וז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מהלכות שופר דצריך שיתכוין משמיע להוציא ושומע לצאת הא לאו הכי לא יצא אלא שבפרק ו' מהלכות חמץ ומצה כתב דכפאוהו ואכל מצה יצא? ולא פליגא דידיה אדידיה דסבירא ליה דבתקיעת שופר כיון דחזינן דרבי זירא אמר לשמעיה איכוין ותקע לי נקטינן דצריך כוונה אבל בכפאוהו ואכל מצה כיון דלא חזינן בגמ' מאן דפליג עליה בהדיא לא דחינן לה דאף על גב דבתקיעת שופר לא יצא, **הכא יצא שכן נהנה** כדאמרינן בעלמא המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה..... עכ"ל

10 שלחן ערוך אורח חיים סימן ר סעיף ח

כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחיר נהנה מהם מברך עליהם תחלה וסוף.
הגה: אם אנסוהו לאכול או לשתות אף על גב דהחיר נהנה ממנו אינו מברך עליו הואיל ונאנס על כך (בית יוסף בשם אהל מועד והרא"ש):

11 מגן אברהם אורח חיים סימן ר סעיף קטן כ"ד

דדמי לאשה שתחלה באונס וסופה ברצון דחשבינן ליה אונס (שם) ובתשובת הרשב"א סי' תשצ"ד כת' וז"ל שאלת חולה שאכל ביה"כ כתב אחד מהאחרונים שאין מברך אף על גב דלא אפשר דלא מתהני ע"י אונס הוא ואין מברכין על כי האי דהוה כאשה שתחלתה באונס וסופה ברצון דחשבינן ליה אונס חשובה וכו' עכ"ל, וידוע דבר פלוגתיה דהרשב"א הוא הרא"ה וא"כ מאחר דקי"ל האוכל ביה"כ חייב לברך אף על פי שהוא באונס א"כ למה פסק רמ"א כאן באנסוהו דפטור ומה לי אנסוהו אחרים או אנסוהו מן השמים? ומיהו אפשר לחלק בזה **אך קשה דבסי' תע"ה ס"ד פסק אנסוהו ואכל מצה יצא, וכהרב"י שם בשם המ"מ והר"ן הטעם דאמרינן המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה ע"ש וא"כ ש"מ דחשיב הנאה וא"כ למה לא יברך עליו** וא"ל דמיירי דנפשו קצה מלאכול והאכילוהו בעל כרחו דא"כ אין החיר נהנה ממנו וצ"ע (וע' ברבה פ' נשא דף רכ"ט ע"ב) ולכן נ"ל שמש"ה השמיט הרב"י דין זה:

12 שו"ת עונג יום טוב סימן יט

ולמאן דאמר מצות צריכות כוונה אין חילוק בין מצוה למצוה ובכולהו סובר דאם עשאן בלא כוונה לא יצא מפני שהוא סובר דהכוונה הוא מפרטי המצוה. ואם לא כיון לבו **חיסר חלק מחלקי המצוה**.

{**זבזה מתיישב קושיית הטורי אבן בחגיגה דף ו' שמקשה דהאיך תקנו חכמים דין חינוך לקטן הא כיון דקטן לאו בר כוונה הוא נמצא דבלא"ה אינו מקיים המצוה כצורתה? וכתב אמ"ב (דס"ל כמו העונג יום טוב), דמצד עצם המצוה, מצוה בלא כוונה הוי ג"כ מצוה, אלא דאיכא דין נוסף דצריך לקיים מצות "ולעבדו בכל לבבכם", וא"כ קטן שאינו בר כוונה אין אצלו כלל מצות "ולעבדו בכל לבבכם", ונמצא שמקיים עיקר המצוה גם בלא כוונה.}

13 קובץ שיעורים חלק ב סימן לג אות א

ומשום הכי למאן דאמר מצות צריכות כוונה, נמצא דהכונה היא חלק ממעשה המצוה, וכשעושה מצוה בלא כונה, **לא עשה רק חצי מעשה**, אבל למאן דאמר דמצות אין צריכות כונה, מעשה בלא כונה, היא מעשה שלימה של מצוה.

{**זלכאורה מחלוקת זה תלוי במחלוקת הנ"ל בין הכס"מ והמ"מ במצוה שיש בה הנאה אם יוצא בלא כוונה. דיש אומרים דדמי למתעסק בחלבים ועריות שחייב שכן נהנה, דזהו תלוי בשני דרכים האלו בגדר הדבר אמאי מצות צריכות כוונה, דהסוברים דבמצוה שיש בה הנאה יוצא גם בלא כוונה, הוא משום דכיון שיש בה הנאה לגוף אף שלא נתכוין לצאת באכילה זו יצא ידי חובתו, שהרי על כרחו נהנה הגוף מאכילה, והרי זו נקראת אכילה ונמצא שקיים מצות האכילה, זהו רק אם הא דבשאר מצות אינו יוצא ידי חובתו הוא משום דאין עשייתו נקראת עשיית מצוה, ולכן מחלקין בין מצוה שיש בה הנאה למצוה שאין בה הנאה. אבל לדרך האי דהא דאינו יוצא ידי חובתו הוא משום דבכל מצוה צריך גם חלק המחשבה שעושה את המצוה לצווי יוצרו, ובלא מחשבה חסר מחלק המצוה, לפי"ז לא מסתבר לחלק בין שאין בה הנאה, דאף אם מצד גדר שם מעשה המצוה יש מקום לחלק ביניהם, מ"מ מצד חלק המחשבה שצריך לכיון לשם עבודת המלך לא מסתבר לחלק ביניהם, ולכן ס"ל לשאר ראשונים שאף במידי דאכילה לא יצא ידי חובתו.}

14 שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס סעיף ד

יש אומרים שאין מצות צריכות כוונה, **ויש אומרים** שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה.

15 ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס סעיף ד

ועיין בפרי מגדים בפתיחה דמספקא ליה אם הא דפוסק השלחן ערוך להלכה דצריכות כונה הוא **מטעם ודאי, או משום דספיקא דאורייתא לחומרא** ונפקא מינה לענין דרבנן ונפקא מינה גם כן לענין ברכה.

16 משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס סעיף ד

ולמצוה מן המובחר כולי עלמא מודים דצריך כונה כדאיתא בנדריים ראב"צ אומר "עשה דברים לשם פועלם"

הלכה למעשה

1 שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן ח סעיף ח

יכין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם

2 ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס סעיף ד

ועיין בב"ח....בסימן ח' ובסימן תרכ"ה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסוכה [ותפילין] הכונה בהם לעיכובא (בדיעבד) כמו בשאר המצות ולפי זה אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכין אז בלבישתו לקיים המצות עשה של ציצית ממילא עובר בזה על המצות עשה אם לא כשמכין לשם מצוה..... והעולם אינם נזהרין בזה

3 שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן א

שפיר אמרינן דאף על גב שאם לבש [ציצית] ולא כיון למצוה לא עשה מצוה מ"מ גם ביטול לעשה ליכא כיון שאינו מחויב כלל בעשיית ציצית בבגד שהציצית כבר תלויין בו כדין וכדת, ודלא כהמשנה ברורה הנ"ל שכתב דעובר בעשה

4 שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ז

ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, אם למד מיד בלי הפסק.

5 ביאור הלכה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ז

ומדברי תוספות רבינו יונה שם משמע לכאורה דאם יודע בודאי שלא כיון או כגון שנזכר שלא אמר ברכת התורה עד אחר שאמר אהבה רבה אין אהבה רבה פוטרת. אבל מדברי הרא"ש שם לפי מה שהסביר סברת הירושלמי שמצריך לשנות על אתר לכאורה אין לחלק בזה. אך ראה זה מצאתי אחר כך בפמ"ג בסימן נ"ב דאם רוצה יוכל לכין בפירוש בברכת אהבה רבה שלא לפטור לברכת התורה דבזה לכולי עלמא אינו יוצא אפילו למ"ד מצות אינן צריכות כונה עיי"ש ולפלא שלא זכר הפמ"ג כלל דברי תוספות רבינו יונה הנ"ל:

6 רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה א

חמשה דברים מעכבין את התפלה אע"פ שהגיע זמנה, טהרת ידיים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפילה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב.

7 רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י הלכה א

מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש, ואם טעה באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה, ואם טעה באחת מן האמצעיות ב חוזר לתחלת ברכה שטעה בה ומשלים תפלתו על הסדר, וכן ש"צ שטעה כשהוא מתפלל בקול רם על דרך זו הוא חוזר.

8 חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד

ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ד'. כמבואר בדבריו פ"ד שם ז"ל ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה. וע"כ מעכבת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאלו דלג מלות אלה, והלא ודאי דלענין עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעכבין. ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסוים רק בתפלה לבד, הוספת דין כוונה. בזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות דף ל"ד [ע"א] המתפלל צריך שיכוון לבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את לבו בכלם יכוון באחת מהן, אמר ר' חייא א"ר ספרא משום חד דבי רבי באבות. ובאמת דגם בדין כוונה תרי דינים יש בזה, חדא דין כוונה שמכוון לעשות המצוה והוי מדין כוונה של כל המצות דקי"ל מצות צריכות כוונה. ובזה אין חילוק בין ברכה ראשונה לשאר התפלה, כיון דהוא דין הנוהג בכל המצות, וכשאר המצות דכל המצוה כולה צריכה כוונה ולא מהני כוונת מקצתה, הכי נמי בתפלה דכוונה כולה צריכה כוונה. וזהו שפסק כן הרמב"ם דהא דבעינן שידע שהוא עומד בתפלה מעכב בכל התפלה כולה. והיינו מתרי טעמי, חדא משום דבלאו הכי הוי מתעסק. ועוד משום דין מצות צריכות כוונה, דתרווייהו מעכבי בכל התפלה כמו בכל המצות. ורק בכוונת פירוש הדברים דהוא דין מסוים רק בתפלה בזה הוא דקיימא לן דלא מעכבא רק בברכה ראשונה דאבות וכמבואר בהסוגיא דברכות דף ל"ד.